

GROESBEEKS
MILIEU-JOURNAAL

1979 - 11

GROESBEEKS MILIEUJOURNAAL

verschijnt:
tweemaandelijks.
Kosten minimaal f10,- per
jaar; opgave bij sekre-
tariaat.

REDAKTIE

Toine de Jong
Harrie Mortiaux
Jo de Valk

REDAKTIE-ADRES

Toine de Jong
Stekkenberg 26
Groesbeek
tel. 08891-3780

SEKRETARIAAT

Werkgroep Milieubeheer
Groesbeek, Lievensweg 80,
Groesbeek.
tel. 08891-3175

VRAAGBAAK

Voor informatie, milieu-
klachten e.d.
Iedere dinsdag:
van 19.30 tot 21.00 uur
Zevenheuvelenweg 14,
Groesbeek.

MEDEWERKERS

Martin van den Bos
Henny Brinkhof
Henny de Graaf
Hans de Jong
Wim Lebbink
Ellie Loeffen
Ida Medendorp
Wilco de Schouwer
Jos Selten
Johan Thissen
omslag: Roel Twijnstra

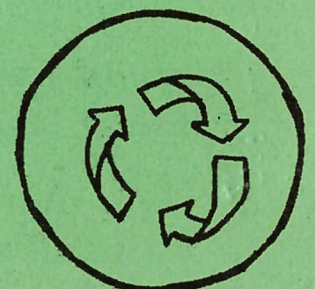
◆◆◆inhoud◆◆◆

VOORWOORD VAN DE REDAKTIE.....	blz. 1
ZIJN HONGER ZAL DE AARDE KAAL VRETEN.....	blz. 2
HERFST	blz. 6
E.F.SCHUMACHER.. GROOTS IN KLEINSCHALIG- HEID door Toine de Jong.....	blz. 7
MILIEU-RONDON-MILIEU-RONDON.....	blz.10
HET LANDSCHAP EN DE NATUURGEBIEDEN ROND GROESBEEK. DEEL 5. BEKEN, BRONNEN EN PLASJES.. door Johan Thissen.....	blz.13
WEET U,.....	blz.19
GEMEENTELIJKE GROENVOORZIENINGEN door Jan Norp.....	blz.23
MILIEU-POLITIEK-MILIEU.....	blz.26
NOTULEN VAN DE VERGADERINGEN.....	blz.27

VERSCHEENINGSDATUM NOVEMBER 1979

KRINGLOOPPAPIER

voorwoord

PESSIMISME

"Kop op, het zal wel meevallen" is de veel gehoorde aanmoediging, die men iemand toeroept, wanneer diegene wat in de put zit. Als antwoord op de volgende reeks toekomstbeelden doet zoiets toch wel naief aan.

- Onze huidige grootschalige economie zal moeten worden omgebogen naar één van kleinschaliger aard wil de mensheid niet ten ondergaan.

(E.F. Schumacher, econoom-filosoof, in zijn boek "Hou het klein")

- Kernenergie zal de mensen op velerlei gebied in gevaar brengen.

(R. Jungk in "De Atoomstaat", B. Commonor, ekolog, in "Machteloze Energie" e.a.)

- Bij kontinuering van de huidige landbouwsystemen in de Derde Wereld zal erosie, honger en armoede in de wereld het gevolg zijn.

(E.P. Eckholm, landbouwekoloog, in "Geen grond meer onder de voeten")

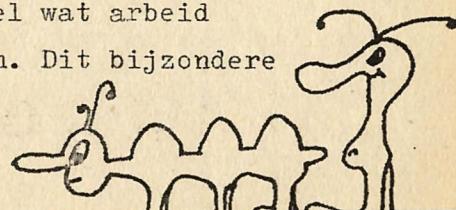
- De kans op een kernoorlog is aanzienlijk groter dan men in het algemeen placht te veronderstellen. (F. Barnaby, directeur van het Stockholm International Peace Research Institute; H. Kissinger, ex-minister van buitenlandse zaken van de V.S.)

Tegenwoordig lijken de problemen dus van alle kanten op ons af te komen. "Het zal allemaal wel meevallen.....". Het is wel te hopen! Eén van de vier hierboven genoemde stellingen bewaarheid te zien is al TEVEEL.

Ja maar, wat dan te doen? Bij de pakken neer gaan zitten òf in één van onze verontreinigde wateren stappen?

Misschien geeft Schumacher op deze vragen wel een goed antwoord als hij zegt:

"Er zijn optimisten die verklaren, dat 'alle problemen zijn op te lossen' , dat de crises van de moderne wereld alleen maar kinderziekten zijn op weg naar een volwassenheid vol overvloed. Er zijn pessimisten die het hebben over een onvermijdelijke ondergang. We hebben behoefte aan optimisten, die er zich ten volle van bewust zijn dat we de ondergang tegemoet gaan, als we ons niet herinneren wie we zijn: een heel bijzonder volk, voorbestemd tot welzijn, schoonheid en bestendigheid; begiftigd met enorme creatieve gaven en in staat om een economisch systeem te ontwikkelen, waarin de 'mens' op de eerste plaats komt en de voorziening van 'goederen' op de tweede. De voorziening komt dan ongetwijfeld vanzelf wel in orde. Dat zal heel wat arbeid vragen, langs nieuwe, experimentele en plezierige wegen. Dit bijzondere optimistische volk heeft het werk nooit geschuwd".

zijn honger zal de aarde kaal vreten ....

Opperhoofd Seattle van de stam der Duwanisch-indianen hield in het jaar 1855 een toespraak te Washington, ten overstaan van de Amerikaanse autoriteiten die een voorstel tot aankoop van land van deze indianen hadden gedaan. Hoe het opperhoofd over verschillende zaken dacht, leest U hieronder. Het zijn-vertaald-grote gedeelten uit zijn authentieke redevoering, zoals een medewerker van het Amerikaanse federale archief die op een gegeven moment vond en opnieuw in de bekendheid bracht. De redevoering laat op indrukwekkende wijze zien, dat er met ons iets misgegaan is. Misschien kan de leefwijze van de indianen ons vertellen wat er misgegaan is.

Het grote Opperhoofd in Washington heeft gesproken: hij wenst ons land te kopen. Het grote opperhoofd heeft ook woorden gesproken van vriendschap en vrede. Dat is zeer goed van hem, omdat we weten dat hij onze vriendschap niet nodig heeft. Maar wij zullen over uw aanbod beraadslagen, want wij weten dat als wij ons land niet verkopen, de blanke man met zijn geweren komt en het in bezit neemt.

Hoe kun je de lucht, de warmte van het land kopen of verkopen? Dat is voor ons moeilijk te bedenken. Als wij de prikkeling van de lucht en het kabbelen van het water niet kunnen bezitten, hoe kunt u het van ons kopen? Wij zullen hierover op onze tijd een beslissing nemen.

Zoals het Opperhoofd Seattle zegt: het grote opperhoofd in Washington kan vast op ons rekenen, zoals onze blanke broeders kunnen rekenen op de terugkeer van de seizoenen. Mijn woorden zijn als de sterren. Zij verdwijnen niet.

Elk stuk van dit land is heilig voor mijn volk. Iedere spar, die glanst in de zon, elk strandzand, elke nevel in de donkere bossen, elke open plaats, elke zoemende bij is heilig in de gedachten en herinnering van mijn volk. Het sap dat in de boom opstijgt, draagt de herinnering van de rode man. Een dode blanke man vergeet het land van zijn geboorte als hij zijn tocht naar de sterren begint. Onze doden vergeten dit prachtige land nooit: het is de moeder van de rode man.

Wij zijn een deel van de aarde en de aarde is een deel van ons. De geurende bloemen zijn onze zusters, het rendier, het paard, de grote adelaar onze broeders. De schuimkoppen in de rivier, het sap van de weidebloemen, het zweet van de pony en van de man, het is allemaal van hetzelfde geslacht, ons geslacht.

Als dus het grote Opperhoofd in Washington laat zeggen dat hij ons land wil kopen, vraagt hij wel veel van ons.

Het grote Opperhoofd laat zeggen dat hij voor ons een plaats zal reserveren waar wij rustig zullen kunnen leven. Hij zal onze vader zijn en wij zullen zijn kinderen zijn.

Maar kan dat wel?

God heeft uw volk lief. Maar zijn rode kinderen heeft hij verlaten. Hij zendt machines om de blanke man te helpen bij zijn werk en hij bouwt grote wigwams voor hem. Hij maakt uw volk dag na dag sterker. Weldra zult u het land overspoelen, zoals de rivier na een plotselinge regen zich door de kloof stort. Maar mijn volk en ik, wij zijn het aflopende getij. Wij zullen nooit terugkeren.

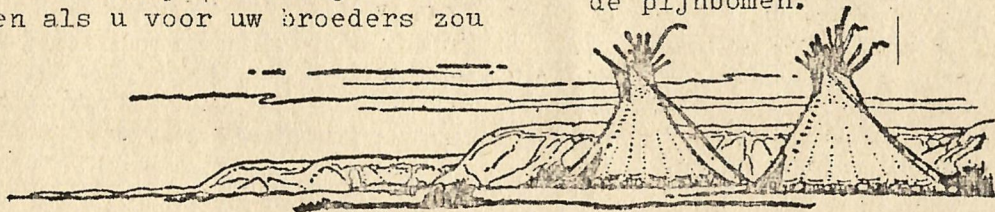
Nee, wij zijn van een ander ras. Onze kinderen spelen niet samen met die van u en onze oude mannen vertellen andere verhalen. God begunstigt u, en wij, wij zijn tot wezen geworden.

Wij zullen uw aanbod, ons land te kopen dus overwegen. Maar het zal niet gemakkelijk zijn. Want dit land is ons heilig. Wij beleven vreugde aan deze bossen. Ik weet het niet, maar onze wegen zijn anders als de uwe.

Dit glinsterende water, dat stroomt in beken en rivieren, is niet zo maar water. Het is het bloed van onze voorouders. Als wij het land verkopen, moet u bedenken dat het gewijde grond is en u moet uw kinderen leren dat het heilig is en dat elke vage weerspiegeling in het heldere water van het meer spreekt van gebeurtenissen uit het verleden, van mijn volk. Het murmelende water is de stem van mijn vaders vader.

De rivieren zijn onze broeders, zij lessen onze dorst. De rivieren dragen onze kano's en voeden onze kinderen. Als wij u ons land verkopen, moet u bedenken en aan uw kinderen leren dat de rivieren onze broeders zijn en ook uw broeders en dat u voortaan net zo vriendelijk moet zijn voor de rivieren als u voor uw broeders zou zijn.

De rode man heeft zich altijd teruggetrokken voor de oprukkende blanke, zoals de nevel in de heuvels vlucht voor de zon in de morgen. Maar de as van onze vaders is heilig. Hun graven zijn gewijde grond, zo ook deze heuvels deze bomen. Dit deel van de aarde is voor ons heilige grond. Wij weten dat de bleke man onze manier van leven niet begrijpt. Voor hem is het ene stuk grond gelijk aan het andere, want hij is een vreemde, die in de nacht komt en van het land neemt wat hij nodig heeft. De aarde is niet zijn broeder, maar zijn vijand. En als hij die veroverd heeft, trekt hij verder. Hij trekt er zich niets van aan. Hij vergeet het graf van zijn vader en het erfdeel van zijn kinderen. Hij behandelt zijn moeder, de aarde en zijn broeder, de lucht, als koopwaar, die hij kan uitbuiten en weer verkopen als goedkope bonte kralen. Zijn honger zal de aarde kaal vreten en slechts woestijnen achterlaten.

Ik begrijp het niet. Onze wegen zijn anders dan uw wegen. Het zien van uw steden doet pijn aan de ogen van de rode man. Maar misschien komt dat omdat de rode man maar een wilde is, die niets kan begrijpen.

Er is geen plaats om uit te rusten in de steden van de blanke man. Geen plaats waar je het openspringen van de knoppen in het voorjaar kunt horen of het geruis van vliegende vogels. Maar misschien komt het omdat ik een wilde ben en dom. Het lawaai schijnt alleen maar bestemd om de oren pijn te doen. En wat heeft het leven voor zin als een man niet meer de kreet van een nachtuil kan horen of het praten van de kikkers rond het meer in de avond? Ik ben maar een rode man en dom. De indiaan houdt van het zachte ruisen van de wind over het water van het meer en de geur zelf van de wind, gezuiverd door de middagregen of meedragend de reuk van de pijnbomen.

De lucht is kostbaar voor de rode man, want alles deelt dezelfde lucht -de dieren, de bomen, de mensen, alles heeft deel aan dezelfde lucht. De blanke man heeft geen aandacht voor de lucht die hij inademt. Als een man, die al vele dagen stervende is, zo is hij gevoelloos voor kwade dampen. Maar als we u ons land verkopen, dan moet u bedenken dat de lucht voor ons waardevol is, dat de lucht zijn adem meedeelt aan al het leven dat het in stand houdt. De wind, die mijn grootvader zijn eerste ademtocht gaf, neemt ook zijn laatste zucht in ontvangst.

En de wind moet ook onze kinderen de levensgeest geven. En als we u ons land verkopen, moet u het wel afgezonderd houden, gewijde grond waar ook de blanke man kan komen om de wind te proeven met de zoete geur van weidebloemen.

We zullen dus uw aanbod ons land te kopen in overweging nemen. Als wij besluiten het aanbod aan te nemen, wil ik één voorwaarde stellen: de blanke man moet de dieren van dit land beschouwen als zijn broeders.

Ik ben maar een wilde en ik begrijp het niet. Ik zag duizenden rottende buffels in de prairie, achtergelaten door de blanke man die ze neerschoot uit een rijdende trein. Ik ben maar een wilde en ik kan niet begrijpen hoe het rokende ijzeren paard belangrijker kan zijn dan de buffel, die wij alleen maar doden om in leven te blijven.

Wat is de mens zonder de dieren? Als al de dieren weg zijn, zal de mens sterven aan een gevoel van grote eenzaamheid. Want wat er gebeurt met de dieren, gebeurt spoedig met de mens. Alle dingen hangen samen. Wat er met de aarde gebeurt, gebeurt met de kinderen van de aarde.

U moet uw kinderen dat de grond onder hun voeten de as van onze grootvaders is. Leer ze eerbied voor de aarde, vertel uw kinderen dat de aarde vervuld is van de levens van onze voorouders: dat de aarde onze moeder is. Wat er gebeurt met de aarde, gebeurt met de kinderen van de aarde. Als een man op de grond spuwt, spuwt hij op zichzelf. Dit weten wij: de aarde behoort niet aan de mens. De mens behoort aan de aarde. Dit weten wij: alles hangt samen als het bloed dat een familie verbindt. Alles hangt met alles samen.

Wat er met de aarde gebeurt, gebeurt met de kinderen van de aarde. De mens heeft het web van het leven niet geweven; hij is slechts één draad ervan. Wat hij met het web doet, doet hij met zichzelf. Nee, dag en nacht kunnen niet samengaan.

Onze doden leven voort in de stille wateren van de aarde. Zij keren terug als de voetstappen van de naderende lente. Het is hun geest, die als een rimpeling van de wind over het water van de meren loopt.

Wij zullen overwegen waarom de blanke man het land wil kopen. Wat is het wat de blanke man wil kopen, zal mijn volk vragen. Het is zo moeilijk te begrijpen voor ons. Hoe kun je de lucht kopen of verkopen, de warmte

van de aarde, de snelheid van de antilope? Hoe kunnen we die dingen aan u verkopen en hoe kunt u dat kopen? Is de aarde van u om er mee te doen naar goeddunken, alleen omdat de rode man een stuk papier tekent en het geeft aan de blanke man?

Als wij zelf de prikkeling van de lucht en het kabbelen van het water niet bezitten, hoe kunt u het dan van ons kopen? Kunt u de buffel terugkopen, als de laatste al gedood is? Maar wij zullen uw aanbod overwegen, want wij weten dat als wij niet verkopen, de blanke man met zijn geweren komt en ons land met geweld neemt. Maar wij zijn slechts primitieven en de blanke man, nu nog menend dat hij sterk is, denkt dat hij een God is, die de gehele aarde bezit. Hoe kan een mens zijn moeder bezitten?

Maar uw aanbod ons land te kopen, zullen wij overwegen. Dag en nacht kunnen niet samen leven. Wij zullen uw aanbod overwegen om ons terug te trekken in het reservaat dat u voor mijn volk hebt bestemd. Wij zullen dan in afzondering leven en in vrede. Het maakt niet veel uit waar wij de rest van onze dagen doorbrengen. Onze kinderen hebben hun vaders gezien, verslagen in de nederlaag.

Onze krijgers hebben de schande gekend en na de nederlaag zijn hun dagen leeg geworden; zij vergiftigen hun lichamen met zoet voedsel en sterke drank. Het maakt niet uit waar wij de rest van onze dagen doorbrengen. Het zullen er niet veel zijn.

Nog een paar uur, nog een paar winters en geen enkel kind van de grote stammen, die eens op aarde geleefd hebben of die nu in kleine groepen door de bossen zwerven, zal meer over zijn om te treuren aan de graven van een volk, eens even machtig als uw volk. Maar waarom zou ik treuren over de ondergang van mijn volk? Stammen bestaan uit mensen. Niet meer dan dat. Mensen komen en mensen gaan, als de golven van de zee.

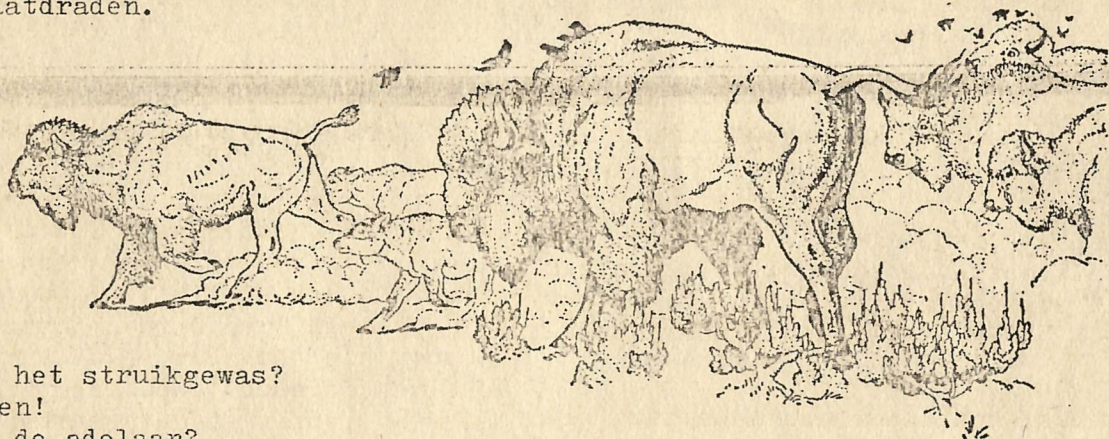
En zelfs de blanke man, wiens God hem als vriend behandelt, kan niet ontkomen aan ons aller lot. Misschien zullen we uiteindelijk allemaal broeders zijn. Wij zullen zien. Eén ding weten we en de blanke man zal het eens ontdekken-onze God en uw God is dezelfde.

U kunt nu wel denken dat u Hem bezit, zoals u ons land wilt bezitten; maar dat kunt u niet. Hij is de God van alle mensen en Zijn hart klopt evenzeer voor de rode man als voor de blanke man. Deze aarde is Hem lief en beschadigen van de aarde, betekent zijn Schepper beledigen. Ook de blanke man zal ten onder gaan; misschien nog eerder dan al de andere stammen. Bevuil uw legerstede en u zult bezwijken aan uw eigen vuil. Maar in uw ondergang zult u vurig branden, aangestoken door de macht van de God, die u naar dit land heeft gebracht en u de heerschappij heeft gegeven over dit land en de rode man. Dat noodlottige einde is voor ons een geheimnis, want wij begrijpen niet waarom de buffels zijn afgeslacht, de wilde paarden zijn getemd, waarom de verste hoeken van het woud stinken naar de lucht van vele mannen en het rijpe koren op de heuvels overdekt is met praatdraden.

wij het recht van elke man, te leven zoals hij wil, hoe ook verschillend van het leven van zijn broeder. Wij hebben weinig gemeen.

Wij overwegen uw aanbod ons land te kopen. Als wij instemmen, zal dat zijn om het reservaat veilig te stellen dat u ons hebt beloofd. Daar zullen wij misschien onze weinige dagen nog doorbrengen zoals wij dat willen. Als de laatste rode man zal zijn verdwenen van deze aarde en als de herinnering aan hem nog slechts de schaduw is van een wolk boven de prairie, dan zullen nog deze stranden en deze bossen bewoond worden door de geesten van mijn volk. Want zij hebben dit land lief, zoals de nieuwgeborene zijn moeders harteklop lief heeft.

Waar is het struikgewas?

Verdwenen!

Waar is de adelaar?

Verdwenen!

Wat betekent het, afscheid te nemen van de snelle pony en de jacht?

Het einde van het leven en het begin van de ondergang.

God gaf u heerschappij over de dieren, de bossen en met een bijzondere bedoeling ook over de rode man. Maar dat lot is een geheimnis voor de rode man. Wij zouden het misschien kunnen begrijpen als we wisten wat het is waar de blanke man van droomt.

Van welke hoop en verwachting hij zijn kinderen vertelt in lange winteravonden.

Welke visioenen hij graveert in hun harten, zodat zij verlangend uitzien naar de dag van morgen. Maar wij zijn wilden. De dromen van de blanke man zijn voor ons verborgen. En omdat ze verborgen zijn, zullen wij onze eigen weg gaan. Want boven alles eerbiedigen

Als we u ons land verkopen, bemin het zoals wij het hebben bemind. Zorg ervoor zoals wij ervoor hebben gezorgd. Bewaar in uw hart de herinnering aan het land, zoals het is op de dag, waarop u het in bezit neemt. En met alle kracht van uw geest en hart, bewaar het voor uw kinderen en heb het lief... zoals God ons allen liefheeft.

Eén ding weten wij: onze God is dezelfde God. Deze aarde is hem dierbaar. En ook de blanke man kan niet ontkomen aan ons aller lot. Misschien zullen wij tenslotte toch broeders zijn. Eens zullen wij het zien.

HERFST

E.F. SCHUMACHER -----

GROOTS IN KLEINSCHALIGHEID

Voor velen is Schumacher reeds een begrip, voor de meesten helaas nog een volslagen onbekende. Naar aanleiding van het verschijnen van zijn postume werk "Hoe kleiner, hoe beter" willen we een man aan U voorstellen, die enorm actief was op allerlei gebied (zoals landbouw, techniek, miljeubehoud, Derde Wereld, arbeidersbeweging en op latere leeftijd ook religie en filosofie). Zijn ideeën hierover werken nog steeds door, inspireren vele mensen en geven ze nieuwe hoop.

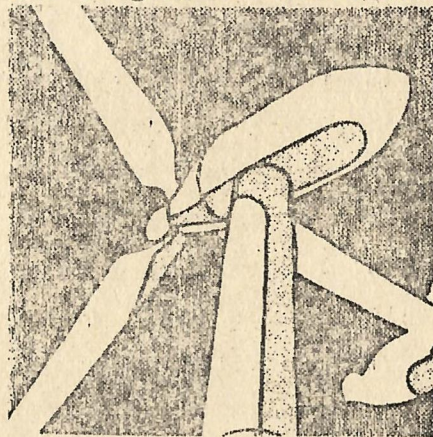
ZIJN LEVEN

Ernst Friederich Schumacher werd in 1911 in Zurich geboren. Hij studeerde economie en politieke wetenschappen in Engeland en Amerika, waar hij op zijn 22 jaar lector werd. Nadat hij daarna een tijdje in Berlijn had gewerkt, kwam hij in 1937 vanwege Hitler naar Engeland. Sinds 1943 schreef hij zowel in The Times, als The Economist en The Observer. Van 1946 tot 1950 was hij als economisch adviseur van de Britse Kontrolekommissie betrokken bij de wederopbouw van Duitsland. Twintig jaar van zijn leven (1950-1970) heeft hij gewerkt voor de Britse Nationale Kolenraad o.a. als directeur van het Bureau voor Statistiek en als hoofd van de Planningsraad. Hij voerde daar verregaande decentralisaties uit. Tussen 1955 en 1965 was hij tevens adviseur van de Indiase en Birmaanse regering. In 1965 richtte hij de "Intermediate Technology Development Group" op. Een organisatie, die jonge landen helpt met "aangepaste technologieën, die volgens orthodoxe economieën nooit zouden kunnen werken, doch in de praktijk vaak grote successen blijken. In 1970 nam hij ontslag bij de Kolenraad om naar zijn eigen zeggen weer fris te kunnen denken. Sindsdien verdiepte hij zich vooral in het ontwikkelingswerk.

Zijn eerste boek "Hou het klein"

(eng: Small is beautiful) verscheen in 1973. De ideeën uit dit boek, dat in maar liefst 15 talen

is vertaald, werden door talrijke lezingen, waarvoor hij werd uitgenodigd in Europa, Amerika en Azië, ondersteund en verbreid. Ook was Schumacher voorzitter van de "Soil Association", een vereniging, die ijvert voor miljeubehoud en zorg draagt voor de vruchtbaarheid

VOORBEELD VAN AANGEPASTE TECHNOLOGIE

van de bodem. Verder was hij nog directeur van de zg. "Scott Bader Company". Deze firma, die in gezamenlijk eigendom van de werknemers wordt beheerd vormt de spil van de "Industrial Common Ownership Movement", waartoe meer dan 50 in gezamenlijke eigendom beheerde bedrijven zijn aangesloten. In 1977 verscheen zijn "Gids voor de verdoolden" (eng; Guide for the perplexed). In datzelfde jaar stierf hij aan een hartaanval na een lezing in Zwitserland.

Enkele weken geleden verscheen "Hoe kleiner, hoe beter" (eng: Good Work). Het is een boek, dat werd samengesteld uit een serie lezingen, die Schumacher in het midden van de jaren zeventig in de Verenigde Staten heeft gehouden. Het tournee, waarop 60.000 mensen hem hebben horen spreken, eindigde met een bezoek aan Carter op het Witte Huis.

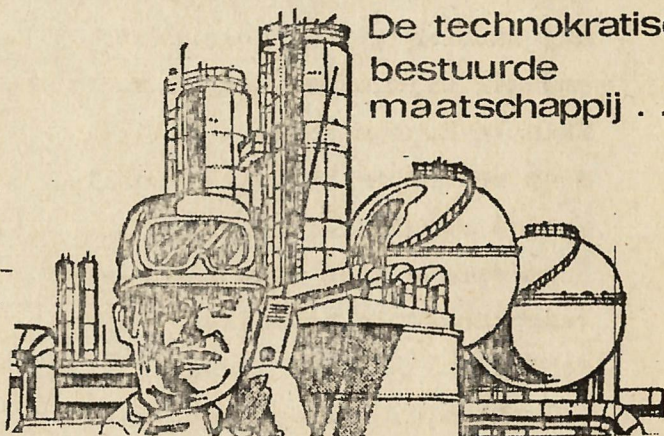
ZIJN IDEEËN

Schumacher is een fervent voorstander van kleinschaligheid als antwoord op vele huidige problemen. Het sociaal-economisch systeem is na de oorlog zo overweldigend grootschalig gemaakt, dat de eerstvolgende crisis rampzalig moet zijn. Een goede karakteristiek van hem is misschien wel gegeven door de oostenrijkse econoom Kohr:

"Als de Nobelprijs-kommissie voor economie een kandidaat zou uitkiezen, die niet van linkse of van rechtse zijde het schip van staat probeert te repareren, dat een mijl stroomopwaarts van de Niagarawaterval in de greep is geraakt van de stroom, zou ongetwijfeld als ware vernieuwer Dr.E.F. Schumacher in aanmerking komen. Hij was één van de weinige economen, die werkelijk iets nieuws te bieden had. In plaats van pogingen te ondernemen om de zijkanten van het zwaarbeschadigde schip te repareren, suggereert hij het schip zo snel mogelijk te verlaten in kleine reddingssloepen"

De technokratisch bestuurde maatschappij is dus niet meer te helpen. Het gaat er volgens hem ook nu om de mensen zelf te redden.

Of beter, de mensen bewust te maken, dat ze zichzelf moeten redden door tijdig op een heel andere stijl van leven en werken over te schakelen. In deze gedachtengang passen de experimenten op zoek naar een "aangepaste technologie", de zorg voor milieu, de menselijke relaties binnen het bedrijfsleven en de belangstelling voor "boedhistisch economie". In de "Scott Bader Company" gaat het niet in

De technokratisch
bestuurde
maatschappij . . . .

de eerste plaats om arbeiderszelfbestuur (zoals bijv. in Joegoslavië) maar meer nog om economische democratie, om gemeenschappelijke eigendom van het bedrijf in handen van de werknemers. Vlak na het uitbreken van de oorlog heeft Schumacher in Engeland als landarbeider gewerkt. Hij heeft dit niet als een straf ondergaan, maar als een leerzame ervaring. Het werken op het land en de zorg voor de natuurlijke levenscyclus vormen voor hem onderdeel van een andere, kleinschalige orde. Ook zijn persoonlijke kennismaking met veel Derde Wereldlanden heeft tot zijn levensvisie bijgedragen.

Het laatste hoofdstuk in het boek "Hou het klein" gaat over "nieuwe vormen van eigendom". Het begint met de opmerking van de econoom J.K. Galbraith, dat de samenleving in de V.S. wordt gekenmerkt door "partikuliere overvloed" en "openbare ellende". Het is de partikuliere toe-eigening van winst en het overlaten van o.a. de ver-

vuiling van het milieu aan de zorgen van de gemeenschap. Bovendien is dit rijkste land ter wereld nog onverantwoordelijk inefficiënt ook. In de V.S. woont 5,6% van de wereldbevolking, maar de Amerikanen gebruiken wel 40% van 's-werelds energieproductie om in leven te blijven. Een onhoudbare situatie, die ten koste gaat van de Derde Wereld. Volgens Schumacher zou het allemaal beter gaan, wanneer er kleine gemeenschappen bestonden, die het land en de produktiemiddelen zelf in handen hadden, en de produktie zelf geheel konden overzien, zorg konden dragen voor de kwaliteit van de arbeid, het leven, de produkten, die vervaardigd en gebruikt of verbruikt werden en een bewustzijn van "eigendom" ontwikkelden, dat niet op egoïstische en competitie-principes gebaseerd was.

Het is natuurlijk ondoenlijk om alle ideeën van deze man hier uit te werken. Een boek van hem lezen is zeker de oplossing om wat meer van deze originele filosoof-econoom te weten te komen. Ik kan U dat van harte aanbevelen.

Toine de Jong

LITERATUUR:

- E.F. Schumacher, Hou het klein.
- E.F. Schumacher, Hoe kleiner, hoe beter.
- Prof. Kwee Swan Liat, Schumacher's leven en werken-een overzicht verschenen in "de kleine aarde nr.24, 1978.

VUILSTORT

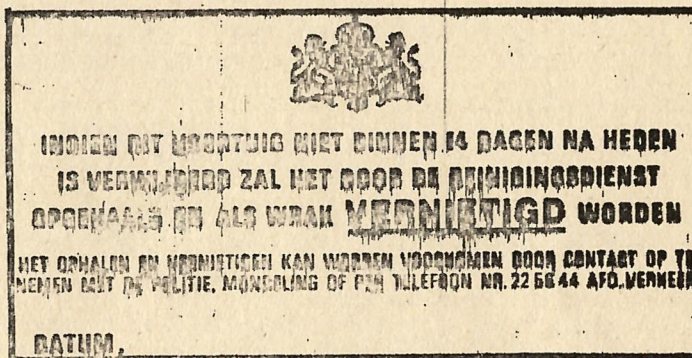
De regionale vuilverwerking is een heet hangijzer. Het huidige kon- trakt van de regio Nijmegen met de V.A.M. loopt in 1985 af en een ver- lenging zit er niet in, zodat er een andere oplossing voor de vuil- verwerking gevonden moet worden.

In de afgelopen jaren gingen steeds meer stemmen op voor de Weurtse Polder als regionale vuil- stort annex vuilverwerkingsplaats. Het regionaal vuilaanbod zou ver- werkt kunnen worden door het deels gekontroleerd te storten, te ver- branden en te recyclen.

Over de plaats; de Weurtse Polder, ontstond de nodige stampij. Mil- jeubezwaren waren niet van de lucht. Bovendien bleek de polder grotendeels particulier eigendom te zijn. Aankoop van zo'n terrein is geen eenvoudige zaak. Regionale vuilverwerking in de Weurtse Pol- der zou tot in de lengte van jaren onzeker zijn en een wirwar van be- zwaarschriften en onteigeningspro- cedures opleveren.

lucht. De onderzoekers zorgden voor de juiste omstandigheden in een la- boratorium en zagen de schotel vorm krijgen. De toenemende frekwentie, waarmee vliegende schotels worden waargenomen, is volgens de onder- zoekers het gevolg van de toenemen- de luchtverontreiniging.

FIETSEN FOETSIE

De nijmegenese politie wil naast de wrakkensticker voor auto's ook soort- gelijke plakkertjes gaan invoeren voor fietsen. Het gaat om karretjes die met een ketting of kabelslot aan palen en bomen zijn vastgemaakt,

milieu ~~over~~ rondom ~~over~~ milieu ~~over~~ rondom ~~over~~

Een nieuwe mogelijkheid werd on- langs geopperd: de Loonse Waard, een stuk grond gelegen in Wychen, gemeente-eigendom. Oorspronkelijk was het bestemd als industrieter- rein maar dit kon niet gereali- seerd worden. De discussie omtrent een definitieve oplossing zal de komende jaren wel in alle hevig- heid losbarsten. Ook in Groesbeek, want de stortplaats bij de Bruuk raakt vol. Officieel mag er nog enkele jaren gestort worden en dan.....? Moeten er plaatselijke kleine storten komen of één grote regionale? En waar?

WE ZIEN ZE VLIEGEN.....

Onderzoekers van de Sowjet-rus- sische akademie van Wetenschappen hebben in een laboratorium een "vliegende schotel" gemaakt en substantie gegeven aan hun theorie dat "UFO's", de bekende onbekende vliegende voorwerpen, niet meer zijn dan schotelvormige opeensta- pelingen van stof en water als gevolg van turbulentie in de

maar weken en soms maanden op dezelf- de plaats staan zonder dat er ooit op wordt gereden ?? Kijk dus maar rustig uit waar je je fiets in Nij- megen neerzet.

NIET ROKEN EN TOCH.....

In een onderzoek door TNO werden in- woners uit Vlaardingen (Zd-Holland) en Vlagtwedde (Groningen) onderzocht op evt. achteruitgang in de werking van hun longen. Geconstateerd werd, dat de vermindering van de long- functie in het "rokerige" Vlaardin- gen anderhalf maal sneller ging dan in de "schone-lucht-streek" rond Vlagtwedde. Het onderzoek toonde duidelijk aan, dat naast roken nu ook luchtverontreiniging als een van de belangrijkste oorzaken bij long- aandoeningen geldt. Aandoeningen aan de luchtwegen vormen in ons land de derde doodsoorzaak (Meer slachtof- fers dan bij bijv. verkeersongeval- len). Strengere miljeunormen zijn dan ook wel een vereiste volgens de onderzoekers. Vinden wij ook, maar moet je het volgende stukje lezen!!

STIKKEN OF SO₂ SLIKKEN...

Van SO₂, niet zo'n best stofje voor je gezondheid, is vanaf het begin van de jaren zeventig de uitstoot per jaar in Nederland teruggedrongen tot een aanvaardbaar geacht nivo van zo'n 500.000 ton per jaar. Wie vindt trouwens Wat aanvaardbaar).

In 1978 begonnen we al meer te slikken en in 1979 zaten we alweer op een vervuiling van 600.000 ton. Van officiële zijde is al meegedeeld, dat we voor 1985 geen verbetering hoeven te verwachten. Oorzaak van dit alles is de omschakeling van (zwavelarm) aardgas op (zwavelrijke) olie en steenkool. (Voor de "aardigheid" dit: Zonder echte bestrijdingsplannen zouden we in 2000 op zo'n 1.000.000 à 2.500.000 ton zitten).

Toch nog een klein lichtpuntje? Nijmegen wordt het proefkonijn in een nieuw zwaveldioxidebeleidsplan. D.m.v. reiniging van de rook van de nieuwe met kolen gestookte elektriciteitscentrale, zal geprobeerd wor-

chine en de kortere houdbaarheid van het papier werden opgegeven als reden.

IN 2080 HOEFT U NIET MEER NAAR SPANJE.....

Het op grote schaal gebruiken van fossiele brandstoffen (olie, gas en Kolen) voor de energievoorziening brengt een groot gevaar met zich mee. Het klimaat kan er namelijk drastisch door veranderen. Dit maakte Dr. Eduart Adema bekend bij zijn installatie als hoogleraar in de luchthygiëne aan de landbouwhogeschool in Wageningen. Bij een toename van 4,3% in het gebruik van die brandstoffen kan binnen 100 jaar de gemiddelde temperatuur aan het aardoppervlak met twee tot elf graden oplopen. Dit zou te wijten zijn aan de hoeveelheid koolzuurgas, die vrijkomt bij de verbranding van fossiele brandstoffen. Deze hoeveelheid koolzuurgas is 100 tot 1000 maal groter dan de hoeveel-

milieu rondom milieu rondom

den de SO₂ beperkt te houden.

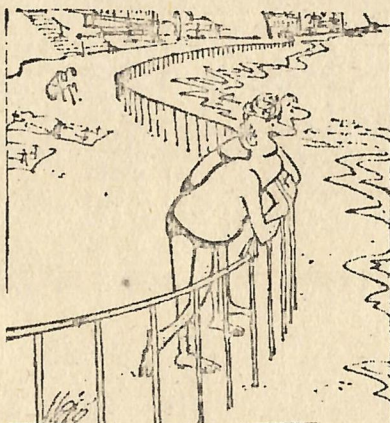
OPERATIE TANKSLAG

In de provincie Utrecht is een campagne gestart genaamd "operatie tankslag". Een particulier bedrijf haalt bij de burgerij de huisbrandolie weg uit de niet meer gebruikte opslagtanks. Voor die olie wordt een bepaalde prijs betaald. In vijf dagen tijd werd bij 80 inwoners van de Bilt 34.000 liter olie verwijderd, om te voorkomen, dat als deze tanks door gaan roesten er olie in het grondwater komt. Een lid van de provinciale staten voor D'66 heeft het dagelijks bestuur van de provincie Gelderland gevraagd een soortgelijke aktie te ondernemen, en wel in eerste instantie in de waterwingebieden.

JAMMER

Ondanks de vele, reeds alom bekende miljeuvoordelen van het kringlooppapier, zijn enkele gemeenten in Nederland na acht maanden proefdraaien met het gebruik ervan gestopt. Veel stof in de stencilma-

heid andere luchtverontreinigende stoffen, die bij dergelijke processen vrijkomen. Het gas zal de instalingsbalans van de aarde verstoren, waardoor de warmte dan niet kan ontsnappen en er een

niet
gek
hè !!

kerstmis
2080

soort broeikas op aarde ontstaat. Hoewel het gas maar uiterst langzaam uit ons milieu verdwijnt, worden er aan de lozingen geen beperkingen gesteld. Direkt kan het CO₂ voor onze gezondheid geen kwaad.

Zeggen de gezondheidsjongens van onze regering: "Zeventig gram vlees per dag en liefst niet meer is aan te taden voor Uw gezondheid". Aan de andere kant stimuleren de landbouwknullen van diezelfde regering: "Dinsdag varkensvleesdag, Woensdag gehaktdag, Eet meer vlees mevrouw, U weet wel waarom..." Tevens zijn er (of komen er slachtpremies op runderen omdat de boterberg niet meer is te beklimmen. Dus Donderdag biefstukdag?

Wat moeten we daar nu mee? Laten we de mening van de miljoenen Bio-industrie-dieren eens vragen.

ENERGIE-AMBTENAAR

Even terugkomen op ons vorige milieu-rondom. Als reactie op het succes van de eerste "energie-ambtenaar" in Stadskanaal heeft het V.N.G. (Vereniging van Nederlandse Gemeenten) besloten dit succes aan alle lokale besturen van ons land uit te dragen. In een brochure wordt gepleit voor één "energie-ambtenaar" per gemeente. Naast de dagelijkse zorg voor de lokale overheidsgebouwen en installaties zal hij als vraagbaak moeten dienen op het gebied van energiebesparing.

LPG-BUS

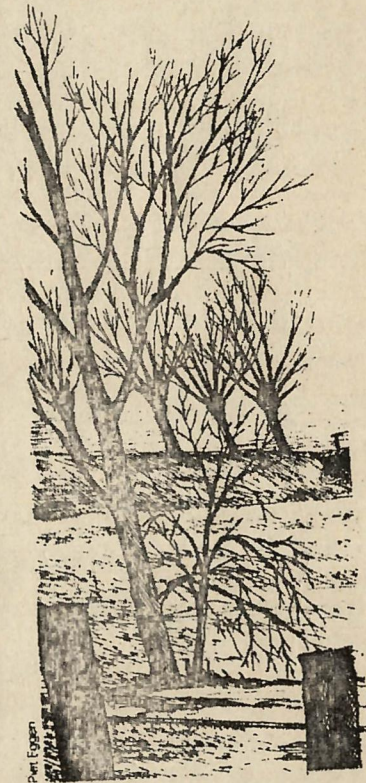
TNO is momenteel bezig met een proef in Amsterdam om stadsbussen op gas te laten lopen. Niet dat gas zuiniger is, maar het is wel schoner en geeft minder lawaai. Wat TNO betreft, heeft de LPG-BUS in het stadsverkeer de toekomst.

ARNHEM - In drie plaatsen in Gelderland, Arnhem, Apeldoorn en Nijmegen kunnen vrijwilligers die in het milieu werkzaam zijn voortaan gratis materiaal, als schoppen, ladders, bijlen, zagen etc. lenen voor het onderhoud van knotwilgen en melidoornhagen.

Het onderhoud van deze bomen en hagen is grotendeels vrijwilligerswerk. Gebeurt dat niet dan zou dit groen binnen enkele jaren grotendeels zijn verdwenen. De milieuwerkers beperken zich overigens niet tot deze planten. Ook helpen zij bij de bestrijding van de Amerikaanse vogelkers (prunus) die op veel plaatsen de bossen dreigt te overwoekeren.

Het hulpmateriaal kon door de Gelderse Milieufederatie worden aangevraagd, dank zij een subsidie van de provincie. De eerste drie grote depots zijn gevestigd bij de grote steden. Voor Arnhem kan men zich wenden tot het depot op het landgoed Warnsborn, voor Apeldoorn het landgoed Brughelen en voor Nijmegen tot Staatsbosbeheer in Ooij.

de knotwilgen---

milieu rondom milieu rondom

HAP, SLIK EN WEG

Het blijkt niet voldoende ons alleen druk te maken over het milieu waarin we leven, ook ons eigen inwendige milieu verdient omwille van onze gezondheid, meer aandacht. Prof. J.G.A. Hautvast, één van de sprekers op de ledenvergadering van de Koninklijke Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst van 5 en 6 okt. j.l. zegt o.a. het volgende:

"Wij moeten terug naar sober eten; wel gezellig en lekker, want eten is ook een sociale bezigheid. Maar het gebruik van suiker, vetten en zout moeten bijvoorbeeld naar beneden. Dat kan geen kwaad en baat wel. We moeten onder ogen zien dat onze huidige voedingsgewoonten mede bijdragen tot allerlei volksziekten als hart- en vaatziekten, hoge bloeddruk en suikerziekten". Het Milieujournaal komt hier zeker op terug.

HET LANDSCHAP EN DE NATUURGEBIEDEN ROND GROESBEEK

DEEL 5. BEKEN, BRONNEN EN PLASJES.

De naam Groesbeek is ontleend aan het watertje, dat vroeger midden door het dorp stroomde. Overigens noemde men later deze beek niet meer Groesbeek, maar Ren of Rennetje. Het is zeer gewoon dat, nadat de naam van het water overgegaan is op de nederzetting, het water een andere naam krijgt. Groes betekent moerassige weide. Dit heeft betrekking op de natte graslanden, die heel vroeger langs de beek lagen.

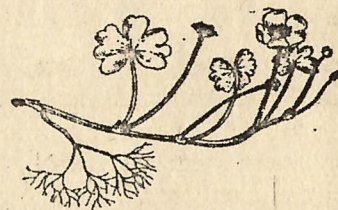
Toen op zijn laatste rond het midden van de 13de eeuw de latere heren van Groesbeek, die tot die tijd op de burcht Watermarbeek (=Watermeerwijk) gewoond hadden, naar Groesbeek verhuisden, bouwden ze een burcht in het dal van de Groesbeek. De grachten werden gevoed door de beek. De waterbouwkundige werken, die toen, minstens 700 jaar geleden, zijn uitgevoerd, zijn wel de eerste wezenlijke ingrepen in de loop van de Ren. Ten oosten van het kasteel, waar nu speeltuin 't Groeske ligt, lagen grote visvijvers; die in de tweede helft van de 18de eeuw zijn verdwenen.

Er zijn aanwijzingen, dat de Ren vroeger veel breder was dan nu. Een van die aanwijzingen vindt men in een protocol uit 1461, waarin staat, dat een hert, dat opgejaagd was door twee wolven, in de beek was geraakt en verdronken. In de dorpskern nam het bestaan van de Ren begin 1970 een triest einde, toen zij in de riolering opgenomen werd. Tegenwoordig begint de Ren pas na de waterzuiveringsinstallatie.

Gedurende vele eeuwen werd de Ren en de andere beken de vrije loop gelaten. De Ren en de Hulsbeek, die beide door het ca. 600 ha grote vochtige heidegebied De Horst stroomden, werden tussen 1882 en 1893 in het kader van de ontginning van dit gebied genormaliseerd. Dit hield onder andere

het rechte trekken van de beekloop in. Omdat de loop hierdoor bepaald niet in de normale toestand gebracht wordt, merkt Westhoff zeer terecht op, dat men beter van abnormaliseren spreken kan. In die tijd is ook vanaf de Drulseweg een waterloop naar de Leygraaf gegraven.

In 1974, bijna een eeuw later, werd weer een ontwateringsplan ten uitvoer gebracht. Twee belangrijke onderdelen hiervan waren de aanleg van waterlopen ten noordwesten en ten zuidoosten van het natuurreserveat De Bruuk en de aanleg van een retentiereservoir bij de Duitse grens, waar de Ren en de Leygraaf samenkomen. Dit terrein is tot op 60 cm onder het oorspronkelijke maaiveld uitgegraven. De bodem van het reservoir ligt op ± 12.90 m boven N.A.P. Met de uitgegraven grond zijn de kaden en de omringende weilanden boven de stuw op 14.20 m boven N.A.P. gebracht. Het is aangelegd

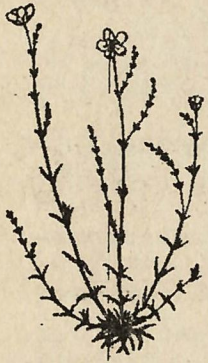

Waterranonkel

omdat er slechts een afvoer van $2,4 \text{ m}^3/\text{sec}$ via de Duitse watergangen is toegestaan. Wordt de afvoer groter, dan treedt er een stuw in werking en stroomt het water het reservoir in. Vlak na de aanleg is er water in het reservoir gestroomd, daarna niet meer. In de winter staat het grondwater in het reservoir plaatselijk boven het maaiveld. Het reservoir wordt met schapen beweid.

De vijf bekende bronnen in of bij het dorp Groesbeek zijn of waren gelegen in dalen in de stuwwal (de Siep, het Hoenderdaal en het Herwendaal). Het water stroomt door deze drie dalen het bekken van Groesbeek in.

Krielparnassia

De bronnen in het Nederrijk zijn een speciaal geval. Hier zijn in het klein zogenaamde sprengen aangelegd. Men heeft hier de beschikbare hoeveelheid water vergroot door het graven van een greppel naar de bronnen en het afgraven van een gedeelte van de helling. Bovendien zijn hier drie vijvertjes aangelegd. Dergelijke kunst-

werken komen in de wijde omgeving van Groesbeek meer voor, onder andere bij Beek, Plasmolen en Nütterden (Sieben Quellen). Daar verzamelde men het water om een watermolen te kunnen laten draaien. Mij is echter niets bekend van een watermolen in het Nederrijk. Ook op kaarten uit 1570 en 1760 staat daar geen watermolen aangegeven. Het geheel lijkt me ook te klein om voldoende water te leveren. Misschien is het geconstrueerd bij de aanleg van het park van Ons Erf.

De meeste plasjes zijn ontstaan door menselijke activiteiten. Sommige zijn min of meer toevallig ontstaan bij de winning van leem of grint of bij de aanleg van de spoordijk (ca. 1860); andere zijn bewust door de mens aangelegd door afdamming van een dalletje of door uitgraving.

Vleugeltjesbloem

PLANTENGROEI

Met de plantengroei van de beken is het uiterst droevig gesteld. Recht trekken van de loop, ontwatering van het omringende landbouwgebied, het zogenaamde asfalt-effect van het uitdijende dorp Groesbeek en vervuiling hebben ertoe geleid, dat in de Ren geen enkele plant meer kan groeien. De eerste drie omstandigheden hebben tot gevolg, dat het water in de beek zeer snel stroomt en dat de waterstand zeer onregelmatig is. Dit is ongunstig voor plantengroei. Sterke schommelingen in de waterstand kunnen ook de aanleg van retentiereservoirs noodzakelijk maken. Het asfalt-effect is het verschijnsel, dat bebouwde oppervlakten nauwelijks nog regenwater kunnen opnemen, hierdoor ontstaat na regenbuien wateroverlast.

Met de Leygraaf en de Hulsbeek is het een heel klein beetje beter gesteld. De "bovenloop" van de Leygraaf in de Bruuk is afgedamd en stroomt hierdoor erg langzaam. Omdat hier bovendien geen vervuiling plaats vindt, kunnen hier wel allerlei planten groeien, zoals Gewone Waterranonkel en Watervio-lier.

De wat planten betreft mooiste plasjes lagen in het Herwendaal en langs de Boersteeg (De Weert). Het het hoogst gelegen plasje in het Herwendaal was tot ongeveer 1950 tamelijk voedselarm. Hier groeiden Kleine Zonnedaaw, Ronde Zonnedaaw, Kruipwilg, Vleugeltjesbloem en veenmos. In de Weert, die enkele jaren geleden gedempt is, groeide onder andere Pijlkruid.

Pijlkruid

Kortom op de meeste plaatsen is de karakteristieke plantengroei van beek en plas door ingrijpen van de mens in de laatste honderd jaar verdwenen. Toch heeft het ontwateringsplan van 1974 op één plaats nieuwe mogelijkheden voor een interessante plantengroei geschapen. Op plaatsen in het retentiereservoir, die 's winters onder water staan, groeien pionierplantjes, die in Nederland steeds zeldzamer worden. Dit zijn Lage Zegge en Dwergbies. Krielparnassia en Moerasmuur groeien ook op deze plekken. Het is echter de vraag, of deze vegetaties zich op den duur zullen handhaven.

In het dalletje van de Ren waren vroeger enkele groeiplaatsen van Vogelmelk, een witte lelieachtige. Bij de uitvoering van het ontwateringsplan verdween de laatste plek, waar het nog voorkwam.

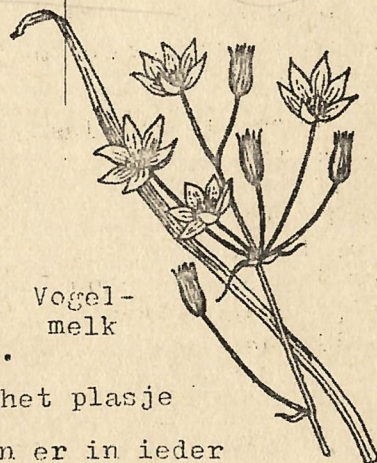
DIERENWERELD

Voorals de plasjes zijn zeer belangrijk als broedplaats voor amphibieën. Het best bekend zijn het gedeelte van de Leygraaf, dat in de Bruuk ligt, de Leemkuil, de Koepel (dit is een van de 2 in het Herwendaal overgebleven plasjes) en de vijver bij het Zwaantje. De vijver op de Watermeerwijk is belangrijk voor Gewone Padden, verder is er weinig van bekend. Wanneer de vijvers in het sprengcomplex in Nederrijk water bevatten, planten er zich Alpenwatersalamanders voort.

Deze soort komt ook voor in de kuil in Nederrijk. Van de Heksendans, de vijvers op Dekkerswald en het plasje bij Hermsen is niets bekend. Waarschijnlijk komen er in ieder geval Alpenwatersalamanders en Gewone Padden voor.

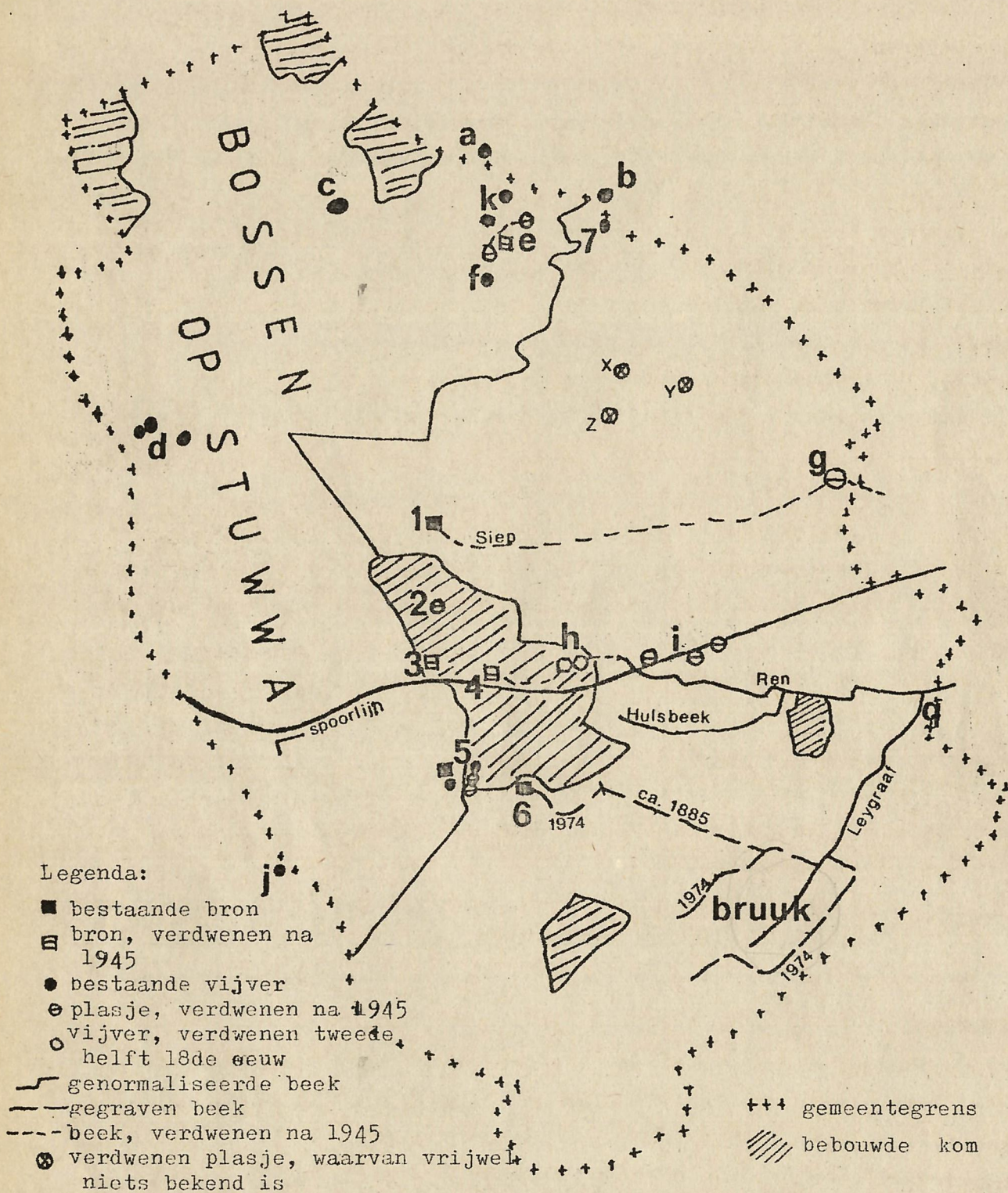

Ronde Zonnedaaw

Vogel-
melk

Het voorkomen van enkele diersoorten in vier watertjes

	Leygraaf/Bruuk	Leemkuil	Koepel	Zwaantje
Kamsalamander	-	-	(+)	+
Alpenwatersalamander	+	+	+	+
Kleine Watersalamander	+	+	+	+
Gewone Pad	+	+	+	+
Bruine Kikker	+	+	+	+
Groene Kikker	+	-	+	+
Tiendoorrnige Stekelbaars	+	?	+	?
Driedoorrnige Stekelbaars	+	-	-	-
Paling	+	-	-	-

(+) na 1965 niet meer waargenomen

De Boomkikker, die voorkwam bij het meest oostelijke plasje langs de spoordijk (mededeling Tervoort) en naar men zegt ook in de buurt van de Ren in het Vilje, is verdwenen.

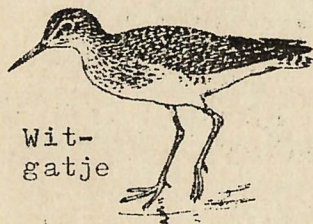
Over het voorkomen van waterzoogdieren rond Groesbeek is weinig bekend. De Waterspitsmuis komt in de "bovenloop" van de Leygraaf voor. Al vlak na de Tweede

Wereldoorlog werd er een Bisamrat gedood bij de N-H Dodaars kerk. Enkele jaren geleden hebben zich meerdere exemplaren gevestigd in zandvanger van de Leygraaf. Dit is een bij het ontwateringsplan van 1974 aangelegde verbreding, waar meegevoerd materiaal kan bezinken. Op deze plaats, waar het water relatief langzaam stroomt, verblijven vrijwel altijd vogels. De volgende watervogels worden hier regelmatig waargenomen: Dodaars (tot 9 exemplaren tegelijk), Wilde Eend, Grote Gele Kwikstaart, IJsvogel, Watersnip, Witgatje, Waterhoen, Blauwe Reiger en Kokmeeuw. Van deze vogels komt hier alleen de Wilde Eend tot broeden. De overige soorten zijn wintergast of doortrekker. Bij het sprengencomplex in Nederrijk pleisteren soms Houtsnippen.

BEDREIGINGEN EN BEHEER

Een algemene bedreiging voor de beken, bronnen en plasjes is de daling van de grondwaterstand door ontwatering en grondwaterwinning zoals bij de

Witgatje

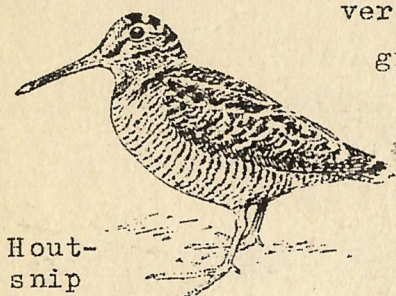
Muntberg in het Staatsbos. De stand van het water in de beide vijvers in het Herwendaal is sterk gedaald.

Enkele tientallen jaren geleden zijn hier nog mensen verdronken. Vorig jaar lag de Koepel zelfs droog. Gelukkig heeft Staatsbosbeheer de Koepel dit jaar laten uitdiepen. Het resultaat lijkt goed, hopelijk is het blijvend.

Door de uitbreiding van het dorp Groesbeek zijn enkele plasjes en bronnen verdwenen.

Een derde bedreiging is verwaarlozing. Het sprengcomplex in Nederrijk dreigt te verdwijnen, omdat het niet meer bijgehouden wordt. Vijvers moeten van tijd tot tijd schoongemaakt worden. Zo is deze maand de vijver bij het Zwaantje door enkele leden van de Werkgroep Milieubeheer geschoont met medewerking van de heer T. Stumpel van het RIN. Zes jaar geleden heeft de Werkgroep daar een omheining geplaatst om het overmatig vangen van amphibieën tegen te gaan. Sinds die tijd heeft er een geweldige groei van Mannagrass plaatsgehad, mogelijk omdat de koeien niet meer in het water konden komen. Door deze groeiexplosie dreigde de vijver snel dicht te groeien. Wij hopen, dat omdat de koeien er nu weer bij kunnen de vijver voorlopig open blijft.

Hout-
snip

Door overmatig vangen van amphibieën worden de water-en oevervegetaties beschadigd. Dit geldt vooral voor de Koepel, die sinds het Herwendaal bebouwd is en het water zover gezakt is, dat het eilandje te voet bereikt kan worden, bijzonder veel te lijden heeft van betreding. Overigens is sinds oktober 1973 het vangen van amphibieën verboden.

Vlak langs de Leemkuil en de Koepel lopen geasfalteerde wegen. Hier werden ieder jaar vele amphibieën doodgereden. De Werkgroep Milieubeheer heeft dit jaar en vorig jaar bij de Leemkuil de overstekende amphibieën met behulp van een afrastering en vangemmers gevangen en over de weg gezet. In 1978 werden zo 391 Gewone Padden, 45 Bruine Kikkers, 6 Alpenwatersalamanders en 1 Kleine Watersalamander veilig overgezet. Bij de Koepel is dit jaar op aandringen van de heer S. Reichgelt, controleur van de Natuurbeschermingswet, door de gemeente een gedeelte van de weg afgezet.

Een ander probleem is de vervuiling van de beken. De zuiveringsinstallatie Groesbeek-Noord loost op de Ren en de zuiveringsinstallatie van de Bredeweg op de Leygraaf. Omdat Groesbeek-Noord niet goed werkt, is de Ren sterk vervuild. Het zuiveringsschap Rivierenland overweegt het water van Groesbeek-Noord naar de installatie van de Bredeweg, die wel goed werkt, te pompen. Dit zou wel tot gevolg hebben, dat de Ren een groot gedeelte van zijn water verliest. Het resterende water zal echter ongetwijfeld van een betere kwaliteit zijn.

Literatuur: Aarden, J. van (1770)- Kaart van de vrije heerlijkheid Groesbeek Abbenhuis, A.F.B. (+ 1960)- Groesbeekse Toponymen. Kandidaatsscriptie. Driessen, G.G. (1977)- Groesbeek in oude ansichten; Deel 2. Mortiaux, H. (1978)- De Groesbeek sterk vervuild. GMJ 3:21-23. Mortiaux, H. (1979)- Verbeteringen zuiveringsinstallatie Groesbeek-N. GMJ 8/9 Top.Dienst (1882, 1893)- Top. kaart 1:50.000 Blad 46 West. Valk, J. de (1979)- Het overzetten van amphibieën in Groesbeek 1978. Westhoff, V. (1973)- Wilde Planten Deel III. Natuurmonumenten. Witteroo, Th. (1570)- Kaart van het Nederrijks Wald.

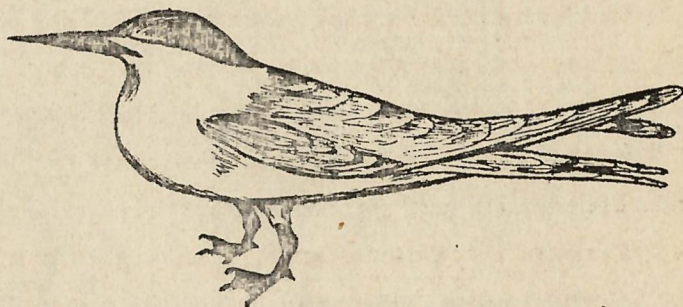

weet u, ...

- dat er 15 november in de "Vereeniging" twee films vertoond worden?
Een film gaat over de grote stern. Dit is een vogel, die op het eiland Griend bij Terschelling met duizenden broedde.

In 1968 is deze broedkolonie nagenoeg gedecimeerd. Vogels vielen zo uit de lucht en stierven. De oorzaak bleek een gechloreerd koolwaterstof te zijn. Tot de gechloreerde koolwaterstoffen behoren oa. DDT, dieldrin en PCB's.

Het vergif was in de Rijn geloosd en langs de kust in het waddengebied terecht gekomen.

Daar stierven de grote sterns

aan acute vergiftiging. Gelukkig herstelt de stand zich weer.

De andere film gaat over de oosterschelde. Dit unieke natuurgebied wordt bedreigd, doordat men het in het kader van de deltawet wil afsluiten. Het gebied staat sterk onder invloed van eb en vloed.

Het verschil tussen hoog- en laagwater kan meer dan 3 meter bedragen. Door deze waterschommeling en door bijmenging van zoet water uit de rivieren is een heel aparte planten en dierenwereld ontstaan, die je bijna nergens anders zo ziet.

Afsluiting van de oosterschelde zou funest zijn, maar ook een halfdoorlaatbare dam zal van invloed zijn voor het leven in het gebied.

Ophoging van de bestaande dijken tot deltahogte zou voor de oosterschelde het beste zijn.

De filmavond is georganiseerd door de KNNV, vogelbescherming Zeist en de Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen en omstreken.

De film begint om 20.00 uur in de kleine zaal van "de Vereeniging" te Nijmegen en de toegang is gratis. U bent van harte welkom.

- dat men vroeger de schilletjes van de vliegenzwam gebruikte als vliegendoder?

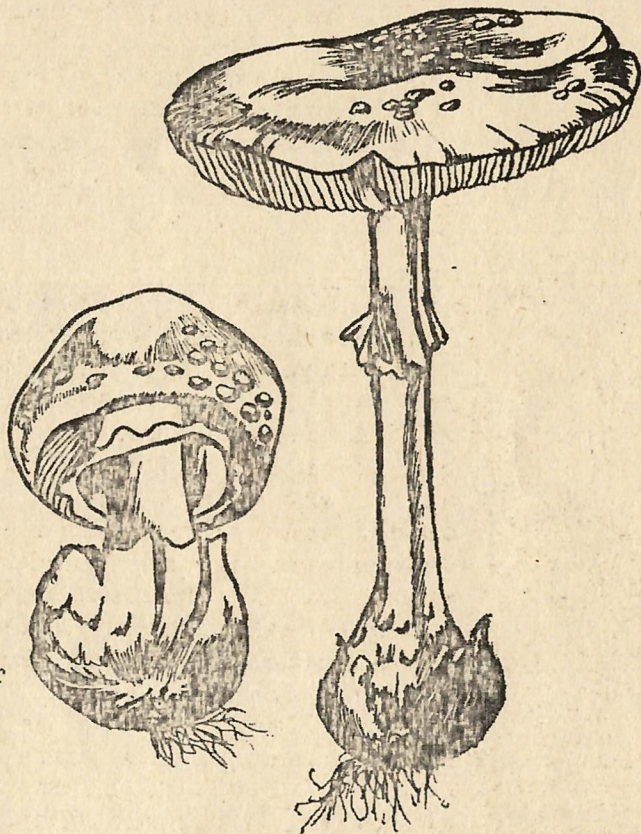
Men deed het schilletje van de rode hoed van de vliegenzwam op een schoteltje. Men deed er wat suiker bij en zette het bv. op de vensterbank. Vliegen die op de suiker afkwamen kregen ook gif binnen en stierven. Het gif noemde men muscarine (musca is latijns voor vlieg).

Nu heeft men de vliegenzwam onderzocht en men is erachter gekomen, dat de vliegenzwam helemaal niet zo giftig is als men vaak denkt. Het is gebleken, dat je ongeveer 5 kilo ervan moet eten wil je eraan doodgaan. Men is er namelijk achtergekomen, dat een vliegenzwam maar

0,0002% muscarine bevat. Dat wil zeggen dat er 500 kilo vliegenzwammen nodig zijn om één gram muscarine in handen te krijgen.

$\frac{1}{100}$ gram muscarine is dodelijk. Wel is het zo dat je na het eten van behoorlijk ziek kunt worden (maag- en darmstoornissen). Er is dus nog een soort gif. Verder kun je last krijgen van hallucinaties. Er zit dus ook nog een drug in vliegenzwammen, dat ook door sommige mexicaanse indianen gebruikt werd. Tenslotte zit er nog een rustgevende stof in die ook slaapverwekkend kan zijn. De vliegenzwam bevat dus veel meer (onbekende) stoffen, dan alleen het muscarine, die van invloed zijn op de mens.

- dat niet alleen vogels trekken, maar ook vlinders?

Voorals meekrapvlinders en gammavlinders zijn bekende trekkers. Ze kunnen duizenden kilometers afleggen. Toch is er een verschil met vogeltrek. Vogels trekken in het najaar weg, meestal naar het zuiden en keren in het voorjaar terug, als ze onderweg tenminste niet bezwijken. Bij vlinders is dit meestal anders. Meekrap- en gammavlinders trekken jaarlijks vanuit Zuideuropa en Noord Afrika naar onze streken. Ze keren echter nooit meer terug naar hun geboortestreek.

De monarchvlinder, die in Amerika voorkomt, is de beste trekker onder de vlinders. Ze trekken vaak in grote groepen. Zo heeft men in 1928 een groep trekkende monarchvlinders gezien, die uit miljarden individuen bestond. De hemel werd bijna verduisterd.

Bij deze vlinder is wel geconstateerd, dat hij weer terugkeert naar het noorden als hij de winter in het zuiden overleefd heeft. De reden dat meekrap- en gammavlinders niet meer naar het zuiden terugkeren, ligt waarschijnlijk aan het feit dat ze niet oud genoeg worden.

GEMEENTELIJKE GROENVOORZIENINGEN

Bij de behandeling van beplantingsplannen in de gemeenteraadsvergadering van 18 oktober heeft Jan Norp namens de PPR het volgende betoog gehouden.

- Zonder de deskundigheid van de gemeentelijke groenman of de hoogte van de kosten in twijfel te trekken, kunnen toch wel een aantal opmerkingen geplaatst worden ten aanzien van de gemeentelijke groenvoorzieningen in het algemeen.

Aanplant.

Bij de nieuwe aanplanten ontbreken te vaak de bekende inheemse boom- en struiksoorten. Kinderen worden daarom letterlijk en figuurlijk bos en veld in gestuurd als ze kastanjes, beuken, eiken, meidoorns, vlierbes en bramen willen zien. Ook veldbloemen zijn nauwelijks te vinden binnen de woonwijken of de direkte omgeving daarvan. Pas als ze wat ouder zijn en hun aktieradius groot genoeg is, om dit zonder begeleiding te doen, komen de kinderen met de echte natuur in aanraking. Maar in hun dagelijks spel missen zij het contact met de natuur. Hun ouders kunnen hen ook geen bijzonderheden vertellen over de sierbomen en -struiken, die onze buurten opfleuren. Ik zeg opfleuren want dat doet de aanplant in ieder geval wel. Veel aanplant wordt in de eerste tijd vertrapt. De planten krijgen geen kans om wortel te schieten. Afrastering voorkomt veel beschadigingen. Maar dan wel gewone gladde draad gebruiken, omdat prikdraad (vooral bij kleine kinderen, voor wie de draad op gezichtshoogte hangt) akelige verwondingen veroorzaakt. Nieuwe aanplant moet daarom de eerste jaren met een afrastering worden beschermd, desnoods met betonnen hoekpalen, omdat de houten palen te vaak vernield worden. Ook moeten de afrasteringen regelmatig gecontroleerd worden. Eén losse bevestiging is gauw hersteld, maar als dat niet gebeurt volgt de rest ook spoedig. Jonge bomen worden nogal eens door "stoere kerels" geknakt. Raadslid Van Kesteren wees er in deze vergadering ook al op. Bij een dunne stam is dat ook vrij gemakkelijk. Dikkere bomen zijn bij aankoop duurder en, als ze van ver moeten komen, is de kans dat ze opnieuw wortel schieten ook minder. Daarom is te overwegen om bijvoorbeeld het Middengebied nu reeds bomen te kopen, ze op een tijdelijke plaats in de wijk neer te zetten en ze maar te laten groeien. Wanneer zij op hun definitieve plaats nodig zijn zijn ze een stuk dikker en kunnen ze van wege de geringere afstand ook met een flinke kluit vervoerd worden. Bij droog weer kan de aanplant ook worden uitgesteld, wat niet altijd lukt bij exemplaren die rechtstreeks van de kweker komen en afgenomen moeten worden.

Onderhoud.

In gemeentelijke plantsoenen kan nu eenmaal de grond niet, zoals in vele particuliere tuinen gebeurt en een hovenier zou wensen, iedere week geschoffeld worden. Nu gebeurt dit enkele malen per jaar met gevolg dat na de eerste regenbui de grond dicht slaat en zo blijft liggen tot de volgende beurt enkele maanden later. Bij hellingen spoelt ook veel grond weg. Onkruid wordt (niet altijd op deskundige of zorgvuldige wijze) met chemische middelen bestreden, waardoor soms de beplanting zelf wordt doodgespoten. Omwonenden stellen het gebruik van die middelen ook niet altijd op prijs, ook al omdat men niet weet in welke mate er gevaar bestaat voor hun kinderen. Bijverschijnselen als bepaalde mosbegroeiing verfraaien niet bepaald het geheel.

Te denken valt aan toepassing van bodembedekkende planten of het aanbrengen van strooisellagen. Bij de laatste vorm zou ook versnipperd plantsoenafval gebruikt kunnen worden. Een versnipperaar zou ook bij snoeien van bomen veel extra ritten naar de vuilstort uitsparen. Ook bij de plantsoenen dienst kan via compostering op die wijze recycling gepleegd worden. Dit is nodig om de vuilverwerking via (al dan niet) gekontroleerde stort te beperken.

Ik wil geen kritiek hebben op de mensen die dit aangaat. Ik ben overtuigd van hun goede bedoelingen en hun inzet, maar ik wil wel praten over de doelstellingen van de groenvoorzieningen en het onderhoud. De vraag kan bijvoorbeeld worden gesteld of de plantsoendienst nu wel of niet zijn taak goed gedaan heeft, als bepaalde wilde planten, die spontaan zijn opgekomen, zijn blijven staan? Van mij mag het.

Om ieder misverstand te vermijden ik wil Groesbeek heus niet opzadelen met alsmaar wilde tuinen zoals ik zelf om mijn huis heb. Ik heb echt wel waardering voor de hovenierskunst, maar echte hovenierseisen kunnen wij vanwege de kosten niet stellen aan onze gemeenteplantsoenen. Dat kan alleen maar ook enkele plaatsen, midden in de dorpskernen. Daarom moet een keuze gedaan worden tussen hovenierskunst en de natuur zijn gang laten gaan. Daartussen liggen vele mogelijkheden.

Vooraf in de omgeving van de scholen in woonbuurten zou een wat natuurlijker aanleg met inheemse soorten ook om onderwijskundige redenen aan te bevelen zijn. Maar ook op andere plaatsen is met wilde planten als bereklauw, gele toorts, wingerhoedskruid en kaardebol veel meer fleur te brengen. Onderbeplanting met maagdenpalm houdt blad vast, zodat bijvoorbeeld op de bult tegen over Café de Oude Molen niet ieder jaar de laatste blaadjes opgeveegd moeten worden, om te voorkomen dat ze de weg opwaaien en bij natheid slipgevaar opleveren.

Organisatie.

Bij de algemene beschouwingen bij de begrotingsbehandeling heb ik schriftelijk het idee geopperd, om per wijk een onderhoudsploeg aan te stellen. Uit de verslagen van de commissievergaderingen heb ik begrepen dat bij het onderhoud van de plantsoenen wijzigingen te verwachten zijn. Ik blijf ervan overtuigd dat, wanneer steeds de zelfde personen een bepaald onderdeel van de beplantingen verzorgen, zij daarin meer plezier beleven dan wanneer zij met een grote ploeg steeds weer andere plantsoenen moeten verzorgen. De mensen krijgen betere kijk op de specifieke problemen én op de oplossing daarvan. Ook het contact met de buurt wordt beter en wanneer de bevolking deelgenoot wordt gemaakt van de moeilijkheden waarmee de plantsoenen mensen te maken krijgen, kan dit met zich meebrengen dat men zich bewust wordt van de eigen mogelijkheden van de wijk om de plantsoenen in zo goed mogelijk staat te vragen. Dan is men ook bereid om bijvoorbeeld in droge perioden een pas geplante boom eens een emmer water te geven.

Bovenstaande is gebaseerd op ervaringen en gesprekken met bewoners in eigen wijk en op het geen elders te zien en te lezen is. Het was niet de bedoeling om in de raadsvergadering uitgebreid op bovenstaande voorstellen in te gaan, maar met instemming van Wethouder Nillessen heb ik erop aangedrongen een en ander in de Commissie Ruimtelijke Ordening en Openbare Werken te bespreken met betrokken mensen van Gemeentewerken. In het Milieujournaal zal daarop te zijner tijd worden teruggekomen.

jan norp

SCHOONMAAKAKTIE VAN DE VIJVER BIJ HET ZWAANTJE

Ongeveer 6 jaar geleden heeft de Werkgroep Milieubeheer de vijver gelegen bij het Zwaantje afgezet met prikkeldraad. Dit o.a. ^{om} het overmatig vangen van amfibieën tegen te gaan.

In de afgelopen jaren was de vijver echter vrij snel aan het dichtgroeien met het mannagras (*Glyceria fluitans*). Op 27 oktober j.l. heeft de Werkgroep de vijver schoongemaakt. Het overmatig gegroeide mannagras in de vijver en ook langs de oevers is verwijderd. Er is nu weer een schone vijver te voorschijn gekomen. Het komende jaar zal onderzocht worden, welke amfibieën er in voorkomen. De ontwikkelingen in de vijver zullen ook nauwlettend in de gaten gehouden worden. Het gaat hier immers om een watertje, dat gezien het aantal sborten amfibieën dat er in voor moet komen (o.a. de kamsalamander), vrij uniek voor de omliggende streken is.

MILIEU - POLITIEK - MILIEU

- AKTIEGROEP OP DE HORST

Sedert een aantal maanden is er op de Horst ook een actiegroep afgekort "A.G. de Horst". Deze werkgroep houdt zich bezig met het behartigen van de belangen van de gemeenschap de Horst. Waaruit bestaan haar activiteiten zoal?

Een tweetal onderwerpen, waar zij zich momenteel mee bezig houdt is milieuvervuiling (bezwaarschrift tegen de vestiging van een varkensfokkerij) en het woonmilieu. De werkgroep heeft nl. pas een enquête verricht naar de woonsituatie en de behoefte naar woningen op de Horst. Een prima initiatief vinden wij aangezien deze gemeenschap het op bepaalde gebieden behoorlijk moeilijk heeft. Misschien zou een samenwerking tussen het A.G. en het W.M.G. in dergelijke zaken erg nuttig zijn. Het secretariaat van de A.G. is gevestigd: Kranenburgsestraat 164a te Groesbeek.

- VARKENSFOKKERIJ OP DE HORST VAN DE BAAN

Zoals velen misschien al weten is het verzoek van de Heer F.H.M. Jansen, wonende Kweldam 5 te Deest, om een vergunning ingevolge de Hinderwet, voor het oprichten, in werking brengen en in werking houden van een varkensfokkerij met mestopslag aan de Hoge Horst te Groesbeek, geweigerd. Dit deel van de wet gebiedt een bedrijf om tenminste een afstand van 100 meter te bewaren tussen haar bebouwing en eventuele omliggende woningen.

De Horst

VAN MIJ
HOEFT HET
OOK NIET.

DE HORST
STINKT ER
WEER
EENS IN

Het geplande bedrijf zou op slechts 85 meter van de bebouwing worden gesitueerd, waardoor in dit geval hinder van ernstige aard zou kunnen ontstaan. Er werden acht bezwaarschriften bij de gemeenten ingediend. De belangrijkste bezwaren waren:

- De woonkern van de Horst en omgeving zal permanent last onder- vinden van stank.
  - Een fokkerij met mestopslag ontsiert de woonkern.
  - Oppervlaktewater in de omgeving zal op den duur sterk vervuilen.
- We kunnen wel stellen, dat de actiegroep (AG) op de Horst met haar strijd tegen de bouw van deze fokkerij voorlopig een be- langrijk succes heeft geboekt.

W.M.G. NOTULEN VAN DE VERGADERINGEN

NOTULEN VAN DE VERGADERING VAN DONDERDAG 11 OKTOBER 1979

aanwezig: J.Thissen, J.Norp, T.de Jong, P.Groenen, M.van den Bos,
W.de Schouwer, J.de Valk, H.Mortiaux, J.van Haaren, S.Reichgelt.

afwezig met kennisgeving; A.Bakker, J.Selten, H.de Graaf, H.de Jong,
W.Lebbink, G.Muskens, E.Loeffen, A.Arents, M.Reichgelt, E. van Haaren.

1. Ingekomen post

-bedankje van het Kindervakantiewerk

-bericht van de Andere Krant

-de stukken van de komende raadsvergadering, onder andere over onderhoud en aanleg van plantsoenen. J. Norp wijst erop dat er vrij veel gespoten wordt tegen onkruid. Een ander soort beplanting zou een oplossing kunnen zijn en tevens zijn er een aantal planten, die als bodembedekkers kunnen fungeren. In de raadsvergadering zal dit door hem aangekaart worden.

-brief van B&W inzake het voornemen wegens ziekten een aantal bomen langs de Cranenburgsestraat en de Lage Horst te kappen. Het is de WMG niet duidelijk of de voorschriften, die bestaan voor het weghalen van zieke bomen, wel goed worden opgevolgd. Dit is van groot belang aangezien in Groesbeek zowel Iepziekte als Perenvuur geconstateerd zijn. J. Thissen schrijft de gemeente een brief hierover. Overigens zullen langs de Lage Horst eiken geplant worden.

-bezwaarschrift van de Werkgroep Milieubeheer Stadsgewest aan Gedeputeerde Staten over het Middengebied

-idem van de heer Bredie

7 november aanstaande is de thema-avond over het Middengebied

KOMT ALLEN!

2. Vijver Bethanië

27 oktober aanstaande zal de vijver schoongemaakt worden. G. Muskens neemt contact op met de heer Nijprens van de Heidemij voor toestemming en met de heer Meesters van SBB voor afvoer van de planten. Bij nachtvorst kan het werk niet uitgevoerd worden, omdat dan de amfibieën gevaar lopen. J. Norp stelt voor de vijver in twee gedeelten schoon te maken; een gedeelte volgend jaar. Besloten wordt dit over te laten aan de heer Stumpel van het RIN, die bij het schoonmaken aanwezig zal zijn.

3. Milieujournaal

De redactie zit krap in de tijd. Dit jaar moeten er nog twee nummers verschijnen. 20 oktober moet de kopij ingeleverd zijn, met als gevolg een aflevering begin november. Rond midden december is de planning van het laatste deel van 1979.

Evaluatie van het Milieujournaal nr. 10:

Misschien moeten we wat meer stukken in het Groesbeeks Weekblad publiceren. J. de Valk wil hier wel wat tijd in gaan steken. Er worden weinig negatieve reacties gehoord. Men leest het wel, maar de inhoud wordt geconsumeerd zonder commentaar.

4. Vuilstort

Bij de laatste openbare zitting Ruimtelijke Ordening-commissie was de WMG niet vertegenwoordigd. De hele publieke tribune was leeg. Het zou de volgende keren toch wel een goede zaak zijn om daar aanwezig te zijn.

Men is regionaal bezig met de vuilverwerking, Loonse Waard-Weurtse polder, dit alles duurt voor Groesbeek te lang. Er moet gezocht worden naar een tijdelijke oplossing én een oplossing op langere termijn. Stortplaats de Dukenburg mag na 1981 niet meer gebruikt worden. Er is overigens wel een ontsnapingsclausule.

Alternatieven: versnipperen van groen, gescheiden ophalen, verwerken van het niet-schadelijke afval op een aparte plaats enz. De Werkgroep Milieubeheer moet zich bezinnen over haar taak in deze.

5. Financiën

Van de contributie van het Milieujournaal is nog niet alles binnen. De penningmeester neemt volgend jaar het innen in eigen hand. Waarschijnlijk door middel van een accept-girokaart. Er zijn donateurs, die het Milieujournaal nog niet ontvangen hebben! HOE!!!!

6. Schoonmaken van de ruimte in de BLO-school

Schoonmaken doen we zelf. Er komen nog planten. A. Bakker en E. van Haaren schilderen en maken de tentoonstellingsborden van zachtboard (gemakkelijker te verwisselen).

7. Faciliteiten vergaderruimte

De ruimte kan aan derden, zeker aan groepen met raakvlakken, als vergader-ruimte beschikbaar gesteld worden. Er is nog weinig bekend over onze nieuwe ruimte. Het beter zichtbaar maken met borden en lampen is vereist om daarna zoveel mogelijk activiteiten te organiseren en zo mensen te trekken.

8. Rondvraag

J. de Valk zegt dat in de nieuwe ruimte werk is voor velen. Overgordijnen herstellen, schilderen, het gezellig maken met planten enz. De sleutel is slijd te vinden bij M. van den Bos, Bachstraat 19.

W. de Schouwer vraagt hoeveel abonnee/donateurs er zijn van het Milieujournaal. Dit zijn er ongeveer 140. Er komen er druppelsgewijs bij. Hij heeft voor de ruimte een aquarium beschikbaar.

7 november is de thema-avond over het Middengebied

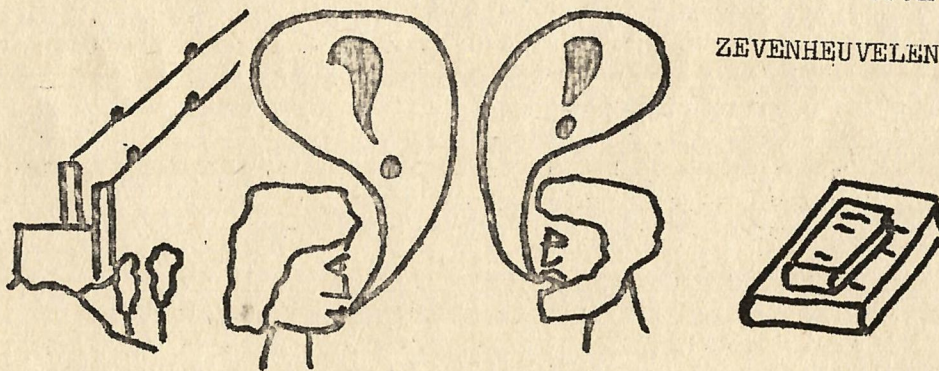
De volgende vergadering is niet, zoals eerder afgesproken, op donderdag 15 november, maar op woensdag 21 november.

VRAAGBAAK

NIEUWE TIJD!
NIEUWE RUIMTE!

ZEVENHEUVELENWEG

14

ELKE DINSDAGAVOND VAN 19.30u TOT 21.00u

Om informatie in te winnen over de Werkgroep.

- Hoe word ik actief lid ?
- Wat doet de WMG ?

Om informatie in te winnen op milieugebied.

- Er is literatuur genoeg !

Om bijzondere gebeurtenissen in Groesbeek te melden.

- Hebt U zeldzame dieren of planten ontdekt ?
- Wordt het milieu onrechtmatig aangetast ?

Om gewoon wat te praten over milieubeheer.

U BENT VAN HARTE WELKOM

Zevenheuvelenweg 14 Groesbeek.

